

Kasvatusteaduslike tööde riiklik konkurss 2011

Tulemused 2011

Konkursile laekus sellel aastal **48 tööd**, mis puudutasid valdavalt Eesti hariduslugu ja selle ilminguid tänapäeval, erinevate vajadustega laste arenguks tingimuste loomist ning toimetulekut tänases infoühiskonnas. "Positiivne on, et konkursi vastu tunnevad huvi ka noored – näiteks magistritöö kategooriasse esitati 25 tööd," rääkis hindamiskomisjoni esimees Leida Talts, kes tõi murekohana välja eesti keeles publitseeritud teadustööde vähesuse – nimelt laekus konkursile vaid üks eestikeelne teadustöö.

Valdkonniti jagunesid tööd järgmiselt:

- Eesti keeles publitseeritud teadustöö - 1 töö
- Didaktilis-rakenduslik töö - 2 tööd
- Magistritöö - 25 tööd
- Populaarteaduslik töö - 3 tööd
- Publitseeritud/aprobeeritud doktoritöö (Heino Liimetsa nimeline preemia) - 2 tööd
- Võõrkeeles publitseeritud teadustöö/artikkel - 7 tööd
- Õpik - 7 tööd

Konkursi preemiafond oli 4350 eurot.

Töid hindas üheksaliikmeline õppejõududest ja haridusametnikest koosnev žürii.

Preemiad anti üle konverentsil, mis toimus 26. mail 2011. a Ajaloo Instituudi saalis

PREEMIAD:

Eesti keeles publitseeritud teadustöö - 750 eurot

"Eesti kooli ajalugu. 2. köide. 1860. aastaist 1917. aastani"

Autorid Aleksander Elango, Endel Laul, Allan Liim, Väino Sirk ja Veronika Varik. Koostaja ja toimetaja Endel Laul, toimetaja Veronika Varik - 750 eurot.

Teos koosneb kolmest osast. I osa: „Rahvuslik ärkamisaeg“ (1860.–1880. aastad); II osa: „Venestamine“ (1880. aastate teine pool – 1905); III osa: „Tsaarivõimu viimased aastad“ (1905–1917). Vaatluse alla võetakse hariduspoliitika ning elanikkonna haridustase, alg-, kesk- ja kutsekoolid ning õpetajakoolitus, õpilased ja õpetajaskond, koolivõrgu areng, koolide õppetöö korraldus ja sisu, õppeasutuste majanduslik olukord ning pedagoogiline mõte. Ajalooliste fotode abil on loodud võimalikult mitmekülgne ja autentne ettekujutus Eesti kooli möödانىkust, sisaldades pilte koolimajadest, nende kõrvalhoonetest, klassitoast, õpetajatest ja õpilastest, Eesti kooliajaloo suurkujudest.

„Eesti kooli ajaloo“ 2. köide on mõeldud kõikidele, keda huvitab haridus kui ühiskonna üks põhilisi institutsioone ja rahva kultuuri alus, eriti aga kõrgkoolide õppejõududele ja üliõpilastele, õpetajatele, haridusala spetsialistidele, ajalooteadlastele. Autorid loodavad, et pikaajalises koostöös kirja pandu abil on õnnestunud luua tervikpilt õppivast Eestist, ajalooliselt Euroopa kultuuriruumi kuulunud maast.

Võõrkeeles publitseeritud teadustöö - 600 eurot

„Teachers' judgements of students' reading difficulties and factors related to its accuracy"

Autorid Piret Soodla ja Eve Kikas. Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool

Uurimuse eesmärkideks oli kirjeldada eesti laste kognitiivsete oskuste (foneemikuulmine ja sõnade lugemine, mõistete tundmine ja nimetamine, töömälu maht) rolli loetu mõistmise ennustajatena ning leida seoseid õpetajate poolt antud õpilaste lugemisoskuse hinnangute ning laste loetu mõistmise taseme, kognitiivsete oskuste ning neil tuvastatud haridusliku erivajaduse vahel. Üheaastases longituuduurimuses osales kokku 740 õpilast, kes uuringu alguses olid 3. klassis, uuringu lõpus 4. klassis. Õpetajate valim koosnes 42 klassiõpetajast. Uuringu tulemustest võib järeldada, et Eesti algklassiõpetajatel puuduvad ühtsed hindamiskriteeriumid, otsustamaks, kas laste lugemisoskuse tase on eakohane. Õpilaste lugemisoskuse ülehindamine ei võimalda rakendada sobivat ja õigeaegset õpiabi; oskuste alahindamisel on aga negatiivne mõju laste akadeemilisele enesehinnangule ja õpimotivatsioonile, mis omakorda hakkab pärssima nende edasist arengut. Uurimuse tulemused osutavad vajadusele panustada senisest enam lugemisoskuste hindamise alasele õpetajakoolitusele ning luua usaldusväärseid hindamisvahendeid, mis oleks õpetajatele abiks lastele sobiva õpikeskkonna kujundamisel.

Heino Liimetsa nimeline preemia (publitseeritud/aprobeeritud doktoritöö - 600 eurot
„The development of the concept of music education in Estonian kindergartens, 1905–2008: A historical-critical overview“.

Autor Kristi Kiilu, Helsingi Ülikool

Uurimuse aluseks on kirjalikes allikates fikseeritud või küsitluse ja intervjuu teel väljaselgitatud arusaamad lasteaia muusikakasvatusest aastatel 1905-2008. Probleemiasetusest tulenevalt annab uurimus ajaloolis-kriitilise ülevaate muusikakasvatuse kontseptsiooni kujunemisest Eesti lasteaias eeltoodud aastatel; selgitab välja muusikakasvatust mõjutanud suundumused ning muusikaõpetaja professionaalsuse olulisuse kontseptsiooni kujundamisel.

Tööst tulenevad olulisemad järeldused: (1) Eesti lasteaia muusikakasvatuses on sajandi jooksul väljakujunenud kindlaimeline kontseptsioon, mille juured ulatuvad rahvapärasesse muusikakasvatuse; (2) Muusikakasvatuse kontseptsiooni kujunemisele on otsustava tähtsusega olnud professionaalne muusikaõpetaja, kelle ette-valmistamiseks on loodud spetsiaalsed õppekavad ning õpetuse jätkusuutlikkus on tagatud täienduskoolituse süsteemiga; (3) Alushariduse muusikakasvatus on Eesti haridussüsteemis olulise tähendusega võimaldamaks rahvuslikule muusika-traditsioonile tuginevalt süstemaatilist stimuleerimist lapse kõigis arengu-valdkondades; (4) Alushariduse muusikakasvatuse enam kui sajandi pikkune areng on olnud hindamatu väärtusega kogu rahva muusikalisele eneseteostusele kulmineerudes Eesti Laulupeotraditsioonis. Töö üks olulistest väärtustest seisneb tema kättesaadavuses rahvusvahelisele lugejale, olles juba elavat huvi äratanud ülemaailmse muusikakasvatuse organisatsiooni International Society for Music Education (ISME) ja selle alaorganisatsiooni Early Childhood Music Education (ECME) ning European Network of Music Educators and Researches of Young Children (EuNet MERYC) uurijate seas.

Magistritöö - 600 eurot

„Emotsioonide mõistmine ja selle areng eelkooliealistel lastel“

Autor Kairi Ennok, Tartu Ülikool

Magistritöö käsitleb 3–7-aastaste laste emotsioonide mõistmise vanuselisi erinevusi ja emotsioonide mõistmise arengut ajas. Töös uuriti erinevas vanuses eesti lasteaialaste võimeid ära tunda ja nimetada põhi- ja kompleksemotioone, oskust põhjendada emotsioonide äratundmist ja selgitada enese ning sõprade emotsioone. Analüüsiti ka laste suutlikkust kirjeldada oma emotsioonide väljendusviise. Lapsi uuriti erinevate meetoditega (nukuintervjuu ja video põhjal tehtud intervjuu), mis andis võimaluse tulemusi võrrelda. Uurimuse tugevusena võib välja tuua erinevate meetoditega saadud sarnased tulemused. Antud töö olulisemad leiud näitavad, et ulatuslik

areng laste emotsioonide mõistmises toimus vanuses 3–5 aastat ja et vastupidiselt teistele mujal teostatud uurimustele (kus paremini mõisteti enese emotsioone) mõistsid eesti lapsed ühtviisi hästi nii enese kui oma sõbra emotsioone. Magistritöö põhjal on välja töötamisel metoodiline materjal lasteaiaõpetajatele, milles on nn silmaringi osa (teooria) kui praktiline osa (pildimaterjal, tegevused, mängud, näpunäited emotsionaalse arengu hindamiseks jms).

Populaarteaduslik töö - 600 eurot

„Kasvatuse klassika“

Autor Maie Tuulik, Tallinna Pedagoogiline Seminar

Tänasel päeval on meie raamaturiiulid täis perenõustajate ja koolitajate raamatuid, kus erinevas sõnastuses korratakse, et laps on täiskasvanule võrdne partner, et laps ei pea sõna kuulama, et harjumusi ja traditsioone ei ole vaja kujundada, et karistamine ja premeerimine on manipulatsioon, et indigo- ja kristall-lapsed on mitte vabakasvatuse viljad, vaid tugeva tahtega vabad süsteemipurustajad jms. Kasvatuse klassika on neis ja paljudes teisteski küsimustes risti vastupidistel seisukohtadel.

Klassikal on võime rääkida igikestvatest asjadest. Ainukeseks tingimuseks on, et seda tuleb uuesti lugeda-kuulata-vaadata ja oma ajast lähtuvalt interpreteerida. Kasvatuse eesmärgiks on juhtida inimene enesetunnetusele, oma võimete väljaarendamisele, iseseisvale ja vabale otsustusele. Sõnum, mis ulatub antiigist nüüdisaega, on üllatavalt lihtne: keskenduda tuleb mitte väliste väärtuste jahtimisele, vaid igapäevaste peituvate võimaluste (potentsiaalide) realiseerumisele, oma väärtusmaailma väljaarendamisele. Ei ole õige väita, et aegade muutudes muutuvad põhjalikult ka väärtused. Läbi kogu inimkonna ajaloo on headus, ausus, abivalmidus ja sõbralikkus jäänud väärtusteks, mille suunas lapsi kasvatada. Samamoodi pole olnud aega, mil poleks taunitud alatust, valetamist, reetmist, laimamist ja kadedust.

Didaktilis-rakenduslik töö - 600 eurot

„Meediamängud lasteaias: Abimaterjal õpetajatele ja õpetajakoolituse üliõpilastele meediakasvatuse läbiviimiseks koolieelses lasteasutuses“

Autor Kristi Vinter, Tallinna Pedagoogiline Seminar/Tallinna Ülikool

Raamat on kokku pandud eesmärgiga tutvustada lasteaiaõpetajatele Eesti alushariduses uut kuid mujal maailmas pisut enam käsitlemist leidnud valdkonda – väikeste laste meediakasvatust. Raamatu ülesehituses kajastuvad ainevaldkonna põhiaspektid ja temaatika, mis on muuhulgas põimitud Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga. Raamat sisaldab meediakasvatuse didaktika põhiprintsiipe ja meediakasvatuse olemuse paremaks mõistmiseks seoseid praktikaga. Raamatu teine osa sisaldab õppemängude kirjeldusi, mis võimaldavad seostada teoreetilises plaanis räägitut praktikaga ning praktiseerida rühmaruumis valdkonnategevusi. Õppematerjalil on seega nii teoreetiline kui ka praktiline väärtus.

Kuna meediast on saanud tänapäeva lapsele kodu ja lasteasutuse kõrval oluline õpikeskkond, vajab seal toimuv ka lastele enam selgitamist. Samas on lasteaiaõpetaja oma õpetamisviisides üsna traditsiooniline – õpetamine toetub valdavalt trükitekstidele ning tänapäeva infotehnoloogia ajastu laps ning temale omane ekraanilt õppimine on alatähtsustatud. Õppematerjal üritab seda tühnikku täita ning õhutada teoreetilisi seisukohti silmas pidades õpetajaid julgemalt IKT vahendeid kasutama ning näitlikustada seda ohtrate praktiliste tegevuste kirjeldustega. Õppematerjal pakub alusmaterjali nii praktikumide läbiviimiseks loengutes, tegevuste edasiarendamiseks nii teoreetilistest seisukohtadest kui ka praktikast johtuvalt

Õpik (üld-, kutse- ja kõrgharidusõpikud, mida täiendavad metoodilised juhendmaterjalid ja õpetajaraamat) - 600 eurot

„Andekusest ja andekatest lastest“

Autor Viire Sepp, Tartu Ülikool

Raamatu kirjutamise ajendiks sai 2007.aastal käesoleva kirjutise autori osalusel TÜ Teaduskoolis läbi viidud uuringu „Andekus kui hariduslik erivajadus: olukord Eesti üldhariduskoolides“. Raamatus on põhjalikumalt käsitletud neid andekusega seonduvaid aspekte, mida eestikeelses kirjanduses seni tehtud pole. Sissejuhatavale ülevaatele andekuse komponentidest järgnevad peatükid, milles käsitletakse andekate laste kognitiivseid ja isiksusega seonduvaid eripärasid, suunatakse tähele panema märke, mis võivad viidata lapse erilistele võimetele ning mõistma andekate sotsiaalseid ja emotsionaalseid vajadusi. Erilist tähelepanu on pööratud andekate arengu ühele võtmeelemendile, so motivatsiooni küsimustele, hõlmates ka võistlusega seonduvat. Eri peatükid on andekate alasooritusest, selle põhjustest, tekkimisele viitavatest tunnustest ning sekkumismeetoditest. Raamatut elavdavad rohked näited elust enesest, loetavust kergendavad veeristes ja peatükkide lõpus välja toodud olulised mõtted. Eraldi väärtuseks võib kindlasti pidada ka teoreetilise materjali illustreerimist just Eesti õpilastega tehtud uuringute tulemustega.

TÄNUKIRJAD

- Maie Vikatile (Tallinna Ülikool) ja Inkeri Ruokonenile (Helsingi Ülikool) preemia pälvinud Kristi Kiilu doktoritöö juhendamise eest;
- Eve Kikasele (Tartu Ülikool) preemia pälvinud Kairi Ennoki magistr töö juhendamise eest;
- Ringa Raudsalule (Tartu Ülikool) magistr töö „Nimisõna tüve- ja grammatiliste morfeemide kasutus viieaastastel motoorse alaaliaga lastel“ eest;
- Kati Mäesaarele (Tartu Ülikool) magistr töö „Narratiivi loome oskused 5–6-aastastel lastel“ eest;
- Marika Padrikule (Tartu Ülikool) tänukirjaga äramärgitud Ringa Raudsalu ja Kati Mäesaar’e magistr tööde juhendamise eest